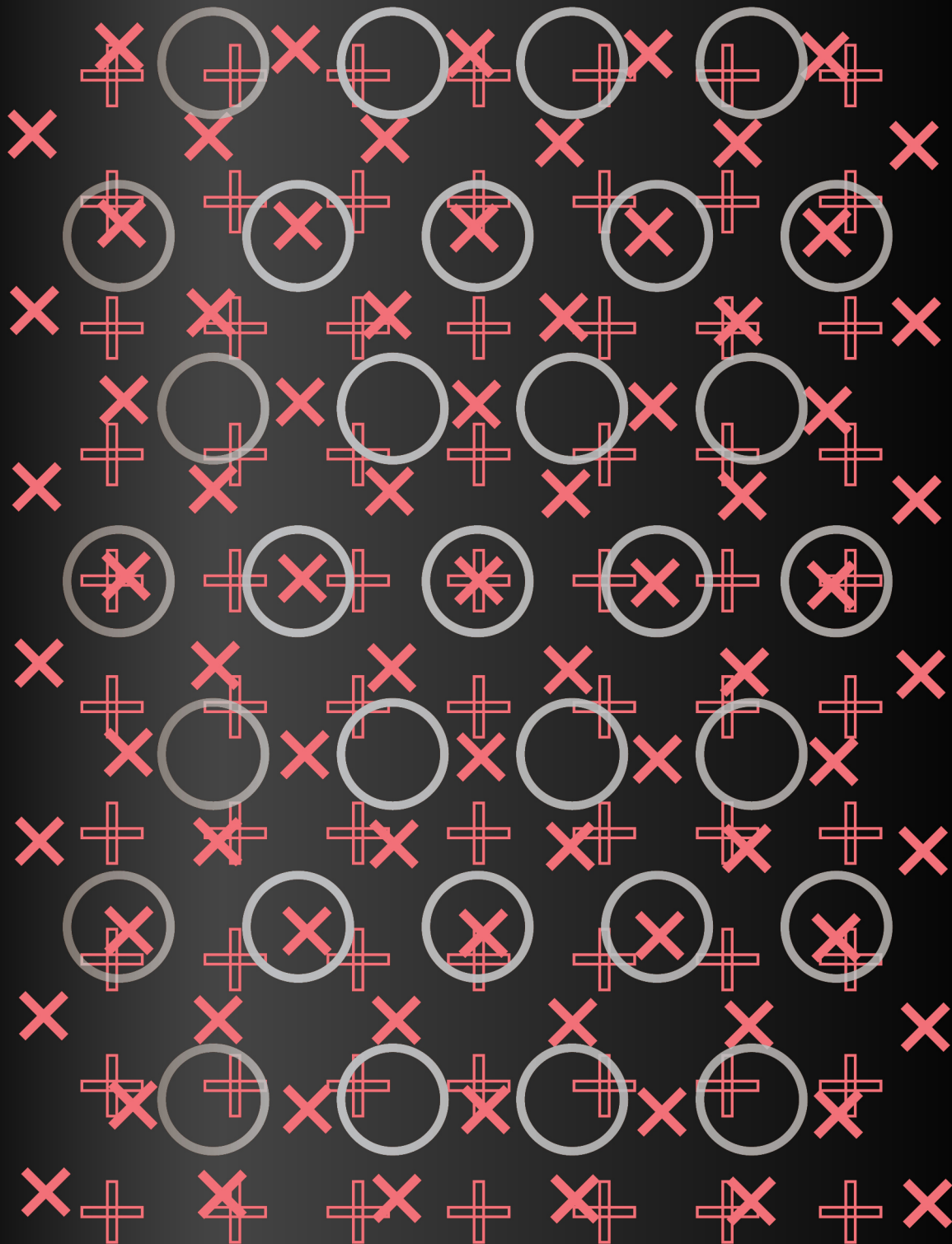

DICTION

11/01-02

a designkultúra folyóirata
_szárdászt

Impresszum

**DISEGNO - a designkultúra folyóirata /
DISEGNO – review of design culture
II. évfolyam 1-2. szám**

Szaklektorált szabad hozzáférésű tudományos folyóirat / Double blind peer reviewed open access
scholarly journal. Kereskedelmi forgalomba nem hozható. / Not for commercial use.

A szerkesztőbizottság tagjai / Editorial Board

Victor Margolin, Professor Emeritus, University of Illinois

Jessica Hemmings, Head of Visual Culture, National College of Art and Design, Dublin

Szerkesztők / Editors: Fiáth Heni, Gyenge Zsolt, Szentpéteri Márton

Arculatterv, tördelés / Graphic Design: Skrapits Borka

Projektmenedzser / Project manager: Fazekas Ildikó

Célkitűzések / Aims and Scope

A Disegno alapítószerkesztőinek célja, hogy egy a kreatív szakmai és tudományos világban meghatározó szerepet betöltő, szemeszterenként megjelenő, lektorált (ti. double blind peer review) szabad folyóiratot (ti. free journal) hozzon létre a designkultúra nemzetközi rangú képviseletére és kritikai természetű analízisére. A designkultúra fogalmát tágra értjük: célunk a tervezett környezet, s a vele kapcsolatos praxisok és diskurzusok világának együttes vizsgálata. Ez a szemlélet túllép a művészet, a vizuális kultúra és a design világának megkülönböztetésén, s a kreativitáshoz kötődő témák összessége iránt fogékony. Poszt-diszciplináris szellemi vállalkozásunk a designkultúra minden potenciális szereplőjétől – gyakorló alkotóktól, teoretikusoktól, kritikusoktól, menedzserektől és oktatóktól – vár kritikai természetű tanulmányokat, esszéket és recenziókat. Amellett, hogy ily módon vitaforumot biztosítunk a designkultúrával törődő szerzők számára, különleges célunk, hogy a designkultúráról folyó beszéd létjogosultságát erősítsük a hazai tudományosságban, s így a témával kapcsolatos téves előítéletek és igen gyakran félrevezető beidegződések kritikáját nyújtjuk olvasóink számára. A Disegno nyomtatott és online formában - a közpénzből létrehozott kulturális termék elvének megfelelően - ingyenesen elérhető.

Anyanyelvi lektor / Hungarian reader: Bárdkai Júlia

Kapcsolat / Contact

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Elméleti Intézet, 1121 Budapest, Zugligeti út 9-25.

Szerkesztőség: disegno@mome.hu

A Disegno teljes tartalma elérhető ingyenesen a következő honlapon / the full content
of Disegno can be accessed online: **disegno.mome.hu**

Felelős kiadó / Published by: Fülöp József

Kiadó / Publisher: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, 1121 Budapest, Zugligeti út 9-25.

Nyomda: DEMAX MŰVEK Nyomdaipari Kft.

ISSN: 2064-7778

copyright©text and design 2015 Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

MOHOLY-NAGY MŰVÉSZETI EGYETEM
MOHOLY-NAGY UNIVERSITY OF ART AND DESIGN BUDAPEST

Tartalom

006 Sztárdászt - az olvasóhoz

tanulmányok

- 010** Graeme Turner: Celebritástudományok – néhány megközelítés
026 Boris Groys: Öndesign és esztétikai felelősség – Az őszinteség előállítása
044 Donald Norman: A design három szintje
066 Peter Lloyd – Dirk Snelders: Mire gondolt Philippe Starck?
082 Zsigmond Andrea: Az író meg a színészt félnetek (nem) kell
– A kultikus magatartás vizsgálata
102 Szentesi Réka: A női test mint státuszsimbólum – A fűző imázsépítő szerepe
a 19. század második felében
118 Margitházi Beja: Imázs, test, póz – A filmsztárság szerepe a várandós test
médiareprezentációjában
142 Lawrence Kramer: Liszt Ferenc és a virtuóz nyilvánosság –Látvány
és hang a tömegszórakoztatás felemelkedésének korában

esszék

- 176** Beck András: Cage nevet
192 Pfisztner Gábor: Képben lenni – Celebritás és a fotográfia
212 Babarczy Eszter: Én is a Maladypét nézem

kritika

- 222** Mítoszrombolás – Mihály Kamilla kritikája a Budapest Design Hét 2014
nyitókiállításairól

interjú

- 226** Horváth Olivér: A Dűne. Jurgen Beyjel Horváth Olivér beszélgetett
236 A designkultúra új nyelvet beszél. Guy Julier-vel Szentpéteri Márton
beszélgetett

242 szerzőink

A Disegno szerzőiről és szerkesztőiről

245 szerzői felhívás

Mítoszrombolás

Mihály Kamilla kritikája a Budapest Design Hét 2014 nyitókiállításairól

A mindennapok intelligenciája és Átvitt értelem
2014. október 3 - november 2., Várkert Bazár
kurátor: Szemerey Samu

A nemzeti designmítoszok egy ideje jelentős szerepet kapnak a Design Hét Budapest programkínálatában. Ez részben egy diplomáciai fogásnak köszönhető: az egyhetes rendezvénysorozat a meghívott ország köszöntésével, nemzetközi kapcsolatok ápolásával indul, és az általuk delegált sztártervező előadásában domborodik ki.

A tavalyi holland részvétel igen magas labda, hiszen ha beszélhetünk ezredfordulós designmítoszlól, a Design Academy Eindhoven ezek legnagyobb üzeme, amely csupa mágikus szereplőt termelt ki magából az elmúlt évtizedekben.

A díszvendég jelenlétét mindig diplomácia bizsergés kíséri, de a valószínű párbeszéd lehetősége eddig elmaradt, és inkább mítoszok építéséhez, mint lebontásához segédkeztünk.

Ezzel – meglepő módon és a kínálkozó csapda ellenére – részben szakít az idej eljárás, amely *A mindennapok intelligenciája* című nyitókiállítást egy referenciális térnek tekinti, és inkább ahhoz kapcsolódó programsorozattal indít párbeszédet a felek között. A kiállítók többségét szakmai előadások mentén mutatja be, és olyan cölöpöket ver le, melyek segítik a tájékozódást a design nemzetközi érvényű problémafelvetései között.

A mindennapok intelligenciája című tárlat tehát egy hivatkozási tér, ahol a meghívott előadók munkái egy közérthető, áttekinthető rendszerben jelennek meg. Ez mintha egy szándékos visszalépés lenne a tavalyi Design Hét, szintén Szemerey Samu kurátori közreműködésével megvalósult *Metszéspontok* című nyitókiállításától – a mostani nagyjából negyedannyi tárgyanyaggal jelentkezik, de ezek a tárgyak sem illusztratív jelleggel, mint inkább figyelemfelkeltő példaként vannak jelen, és nem akarnak nagyobb összefüggéseket ábrázolni. Nincs tehát akarnak kurátori gondolat, amely egyes tárgyak és projektek szemléltetésével érvényt nyerne, helyette mindössze jól irányított szemezgetés zajlik, ami a tervezés módszertanát és annak legváltozatosabb felhasználási területeit igyekszik megmutatni.

A mindennapok intelligenciája párdarabja a design új területeit magyar példákon keresztül szemlélő *Átvitt értelem* című kiállítás volt, és a két kiállítás a Várkert Bazár frissen felújított rendezvénytereiben kapott helyet. Szemerey Samu kurátor szerint a Várkert Bazár megfelelő léptékű termeket tudott biztosítani, a két egymástól leválasztott, szellős tárlat azonban semmiféle kapcsolódást nem talált, és nem találhatott az épülettel. A több részletben átadott, a nyilvánosságtól egyelőre szakaszaiban elzárt épületkomplexum nem illeszkedik a város szövetébe, így további értelmezési keretet nem kínál. Olyan téregyüttest hasznosítottak tehát, amelyik a három dimenzió minden kívánalmának megfelel, ám nem segíti sem a designgondolkodás városi láthatóságát, sem megfelelő szakmai csatornák kiépítését. A Design Hét Budapest központi tárlatainak eddigi helyszíne, a korábban Design Terminálként működő egykori MÁVAUT buszpályaudvar a hasznosítható kiállítótereket a Terminál Étteremnek adta át, így lényegében a kreatívipari központ városi összpontosító ereje megszűnt.

A Várkert Bazár tehát többek között reprezentációs helyszín hiányában alakult, ami jól mutatja a hazai designpolitika természetét. A másik szempont valóban a frissen átadott épület térelrendezése volt, hiszen Szemerey Samu kurátor szerint ehhez hasonló léptékű termékkel bíró kulturális intézmény, mely képes lett volna befogadni a fesztivál törzanyagát, Budapesten nehezen akad. A Várkert Bazár felújított tereinek azonban az egész létesítmény véletlenszerű lezárásai és az azt övező folytonos építkezési korrekciók mellett nincs mondanivalójuk az épület rendeltetéséről, éppen ezért nagyjából bárhol lehetnének.

A jelentés nélküli terekben azonban két kifogástalan arculatú kiállítás áll össze, melynek kurátorai pontosan ismerik ezt a deficitet. Ennek köszönhető, hogy *A mindennapok intelligenciája* teljes egészében kiszervezi magát a térből, és a kiállító szereplők személyes meghívásával érdemi párbeszédet kezdeményez.

A kiállítás arculata és installációi kétdimenziós, grafikai eszköz-tárból dolgoznak, az alapot adó fehér rácsozat és az ál-hanyagul elhelyezett leírások ki-be mászkálnak a síkból. Demeczky Nóra grafikai anyagai és a Studio Nomad gyorskötözőkkel spékelt rácsos garnitúrája is a kiszervezési kísérletnek engedelmesskednek, és épp olyan élményt nyújtanak, mintha egy mikroblog terében mászkálnánk.

A kiállított munkák a kuratori ismertető szerint olyan felvetéseket mutatnak be, melyek többé-kevésbé mindennapi élethelyzeteket, helyszíneket járnak körül, legyen az egy posztháborús övezetben alvó aknamező, az Alzheimer-kór kezelési környezete, vagy pszichózissal küzdő betegek élete. Ezek a kiemelések jól példázzák azt az eltolódást, ami a design (ön)értelmezésében és szerepvállalásaiban zajlik. Ezek közül talán a legérdekesebb az a megközelítés, amelyik a szerzői design felszámolására törekszik, és a tervezésre alapvetően metodológiai eszközként tekint.

Bármennyire is példaértékű ugyanis a holland design társadalmi és gazdasági támogatottsága, az elmúlt 30 év tervezői praxisa mégis

nehéz viszonyulást teremt. A holland design ugyanis nagyon sokáig a konceptualizmus bűvkörében működött, egy olyan művészeti horizonton, mely sztártervezők tucatját termelte ki magából. Ebből egyfelől a holland újkézművesség jelentette a kilépést, ám *A mindennapok intelligenciája* tárlat már másfelé mutat – a tárgytervezés súlya alól felszabadult szakma egyre inkább a technológia demokratizálásában látja jövőjét.

Jurgen Bey a MOME-n tartott előadásán a konceptuális design eszméit saját életművén át tárgyalta, amivel a Design Hét olyan korábbi előadójának a portfóliójához csatlakozott, mint Karim Rashid, Fabio Novembre és legutóbb az olasz díszvendég, Michele de Lucchi.

Jurgen Bey munkássága mélyen az ezredforduló holland design-praxisában gyökerezik, melynek korai és nagyhatású képviselői a több tucat kortárs holland alkotót foglalkoztatott *Droog* csoport. A Droog által képviselt konceptuális gondolkodásmód később egy egész generációt növesztett ki magából, amely a Design Academy Eindhoven-en kapott intézményes kereteket.

A konceptuális design ismérve, hogy kifordított funkcionalitásra törekszik, és a design problémamegoldó mechanizmusát csavarja ki.

Ez a tervezői szemlélet a tömegtermelés racionalizált termékei ellen lázadt, és csupa érzelmes, naiv munkával hirdette, hogy a design nem pusztán problémaelhárítás és ergonómia. Hella Jongerius, Maarten Braas, a Studio Job csak pár képviselő ebből a nemzedékből, akik lényegében műfaji felszabadítást végeztek.

A Studio Job tervezője, Job Smeets szerint műfaji gettókat hozunk létre, ha a művészeti gyakorlatot és designgondolkodást egymástól leválasztjuk, még akkor is, ha az adott esetben egy több száz kilós, hasba lyuggatott bronzszekrény, melyet a Robber Baron nevezetű tárgysorozatukba terveztek.

Jurgen Bey előadásában is ennek a szemléletnek a bizonyítékait láttuk: ilyen a műanyag székké fújódó porzsák, a 2004-es Dust Chair (Porszék) vagy az elmélyülésre alkalmas, ernyőzött Ear Chair (Fül-szék) fotel is, Bey szeretni való, emlékezetes darabjai. Ezeknek a munkáknak a közös vonásai a kényszerűen megtalált problémákban és azok lírai feloldásában, vagy épp hangsúlyozásában rejlenek.

A mindennapok intelligenciája tárlatán bemutatott alkotások között ugyan helyet kapott egy Jurgen Bey-szék, de zömében az ezredforduló holland tervezőgenerációjától eltávolodó módszertani kísérleteket, új tervezői attitűdöket láttunk.

Ezek közül az egyik legjellemzőbb szemléletváltás Afdeling Buitengewone Zaken munkájában figyelhető meg, ami a csoport által *hidden design*nek nevezett antropológiai módszerrel vizsgálja saját hatékonyságát, illetve megbízóik célcsoportját. Ez nagyjából annyit tesz, hogy egyes közösségek igényeit prototípusok elhelyezésével kutatják, a megfigyelt környezetben működtetett próbatárgyak célját, illetve a jelenlévő tervezők valós intencióit az adott közösség tagjai nem ismerik. A működésbe hozott prototípusok tehát a vizsgálat cél-

szerszámai, melyek egy valós megrendeléshez szolgáltatnak fontos tanulságokat.

Az Afdeling Buitengewone Zaken csoportot többnyire a technológia beágyazottsága foglalkoztatja, illetve az a tervezői jelenlét, amely különböző fejlesztéseket közérthető, háziasított jelleggel tár a felhasználók elé, tehát egyfajta közvetítőként jár el a hozzáférhető technológiák és a fogyasztók között.

A hidden designnak nevezett munkamódszerben absztrakt megrendelői igényeket, technológiai újításokat fordítanak át hétköznapi szituációkra, illetve olyan makettekre, melyek a felhasználók viszonyulását hivatottak mérni. Ebben a kutatási folyamatban a tervezők folyamatos helyszíni asszisztációt végeznek, ám valós kiletüket nem fedik fel: magukra szívesen gondolnak titkosügynökként, akik a jó design érdekében inkognitóban végzik munkájuk.

Ezek a mérések számos változtatást hoznak – többek között a költségminimalizálásban is szerepet játszanak. Ami ennél sokkal érdekesebb, a csoport egyik tervezőjétől hangzik el: a felhasználók nem mindig ismerik a saját szükségleteiket, ezért a designer szerepe részben abban áll, hogy javaslatokat tegyen, és olyan tárgyakat tárjon eléjük, melyeken keresztül lehetőségük van megfogalmazni ezeket. A kiállításához kapcsolódó beszélgetéssorozatban az Afdeling Buitengewone Zaken tagjai azt is megjegyzik: a designer már jó ideje nem a saját területén mozog, illetve nem meghatározott többé, hogy mi ez a saját terület. A tervező folyamatos alakváltásra, különböző szempontrendszerek ismeretére kényszerül, tulajdonképpen mediátorrá válik, ebben az esetben az elérhető technológiák és a felhasználó között.

A kiállításon szereplő Reframing Studio *Temstem* című munkája is arra mutat rá, hogy miként zajlik a tervezés más tudományterületek képviselőivel vállvetve. A Temstem egy olyan okoseszközökre tervezett egészségügyi applikáció, mely pszichózisban szenvedő betegek érzéksalódásait kezeli. A nyelvi játékokra építő alkalmazás a betegek tüneteit csökkenti, illetve hosszú távon kondicionál, és képes tompítani is azokat.

A kiállított programhoz a betegek szimptomáit utánzó körülményeket teremtettek, a nyelvi játékot hallucinatív hangokkal nehezítették. A játék arra a tudományos megállapításra épít, hogy a pszichózisban fellépő hallucinációk során ugyanaz az agyterület aktív, mely nyelvi igénybevétel esetén, így annak folyamatos tréningezésével a hallucinációk könnyebben elhalkulnak, és adott esetben meg is szűnnek.

Az alkalmazást tervező Reframing Studio a kiállításához kapcsolódó beszélgetésen hívja fel a figyelmet a Temstem legfontosabb aspektusára: a program nem a kutatás végpontja, hanem egy többéves munkaforma állomása, amely segíthet igazolni a tudományos prekonceptiót.

A mindennapok intelligenciája tárlatát tehát a mitizált nemzeti designszemlélet helyett a design nemzetközi érvényű problémafelvetései érdeklik, melyek a technológia demokratizálásában és az új tervezői szerepekben sejtik a szakma jövőjét.